

3.1 Verslag vorige partijcongres – ter informatie

Verslag 34^e partijcongres: verkiezingscongres 'Politiek van Hoop', gehouden op zaterdag 26 november 2016 te Nijkerk.

1. Deelsessies

Voorafgaand aan het congres vinden er in deelsessies besprekingen plaats over amendementen op het verkiezingsprogramma.

2. Opening

Partijvoorzitter Piet Adema heet een ieder van harte welkom. Er zijn vandaag 650 bezoekers, een record. Een speciaal welkom voor een aantal gasten: de heren Den Boef en Van Berkum van de SGP, mw. Woestenberg van de Bisschoppenconferentie en mw. Boerwinkel van de ANBO.

Mirjam Bikker, Eerste Kamerlid, heeft zich afgemeld in verband met de geboorte van zoon David. Zij wordt vandaag vervangen door Herman Sietsma, inval Senator.

Piet Adema nodigt Ingrid Nagel op het podium. Ze leidt een trainingsbureau en woont in het ondernemende dorp Bunschoten-Spakenburg. De ChristenUnie heeft haar hart. Ze wil geloof graag een stem geven en gelooft in een samenleving waar iedereen meetelt. Daarom stemt ze ChristenUnie. Piet Adema geeft de leiding van het ochtendprogramma over in handen van Ingrid Nagel.

Huishoudelijke mededeling: Interactie of het delen van een mening is mogelijk via www.hoopvol.net. Twitterberichten over 'Politiek van Hoop' graag met #hoopvolCU.

Partijvoorzitter Piet Adema introduceert de 50 kandidaten op de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen 2017 en nodigt ze uit plaats te nemen in de congreszaal. De congresgangers applaudisseren. Nummer 1 op de lijst komt straks aan bod.

3. Toespraak en muziek

Ingrid Nagel kondigt Jurjen ten Brinke aan. Een dominee die geloof een stem geeft in 'Hoop voor Noord', te Amsterdam. Jurjen ten Brinke neemt ons mee aan de hand van Paulus die op weg is naar Rome. Onderweg geeft Paulus aan dat het niet verstandig is verder te varen, vanwege de winter. De kapitein luistert niet naar Paulus. Het schip komt in een zware storm. Jurjen ten Brinke leest Handelingen 27: 21-26. Paulus spreekt de opvarenden toe moed te houden. Niemand van hen zal iets overkomen. Een engel heeft tegen Paulus gezegd dat het schip zal zinken in de buurt van een eiland. Het lijkt idealistisch van Paulus dit te zeggen, maar het is realistisch. Hij weet op Wie hij vertrouwt. Er is zekerheid, er is hoop, alleen is niet gedetailleerd bekend wat er zal gebeuren.

Hoopvol realisme:

- Weten waarop we staan en tegelijk openingen laten in vertrouwen, geloof en hoop.
- Nuchter nadenken: eten, drinken, zorg dat je sterker wordt, zoals Paulus de opvarenden aanspoorde om te eten.

Zijn wij een Paulus voor de mensen om ons heen? Kwetsbaar, open, afhankelijk, betrouwbaar. Op momenten dat het nodig is, benoemen waar we staan.

Wat heeft Nederland nodig?

- Alles in God zijn, nederig, dienend, van genade levend en met gezag kunnen spreken. Wij hebben de waarheid niet in pacht. De waarheid is Jezus. In die ontmoeting kunnen we mensen meenemen.
- Midden in de storm is God er, ook op momenten waarop je geen antwoord hebt.
- Eet, drink, zet je maximaal in. In de wetenschap dat God er is.

Kinga Bán zingt onder leiding van Eppo Bruins het lied 'Altijd welkom', waarna Jurjen ten Brinke voorgaat in gebed.

Matthijn Buwalda zingt het lied 'Ga'.

Matthijn Buwalda en Kinga Bán zingen samen het lied 'Vuur'. De congresgangers krijgen de uitnodiging het refrein mee te zingen.

Jurjen ten Brinke, Matthijn Buwalda en Kinga Bán worden bedankt met een warm applaus.

4. Introductie kandidaten

Ingrid Nagel geeft aan dat het tijd is voor de presentatie van de 'lijst der lijsten'. Voor nu een korte kennismaking met:

- Nummer 50: Orlando Bottenbley. In een filmpje wordt een miniportret getoond. Kern: Politiek bedrijven met het hart, gericht op God en de naaste.
- Nummer 40: Farshid Seyed Mehdi. Wil vrijheid voorstaan in religie en geloof. Wil sterk staan voor mensen die geen stem hebben, door die een stem te geven.
- Nummer 37: Dico Baars. Wil geloof een stem geven door een hand en een voet voor jongeren te zijn. Er wordt veel over jongeren gesproken, weinig met. Hij kan zijn passie voor de ChristenUnie ook uiten op de piano. Er volgt een applaus.
- Nummer 7: Don Ceder. Wil zich richten op de groep mensen die het financieel moeilijker heeft. De groep die wordt overgeslagen door de overheid.
- Nummer 6: Stieneke van der Graaf. Wil zich inzetten voor recht waar onrecht plaatsvindt.

De kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen 2017 is te vinden in de bijlage. (zie bijlage I)

Ingrid Nagel benoemt dat de zittende Kamerleden met een kleine fractie de afgelopen periode heel veel hebben bereikt. Een aantal hoogtepunten (waar ze zich voor hebben ingezet) worden genoemd:

- Eppo Bruins: bijzonder onderwijs, kerels voor de klas, innovatie, wetenschap, vakmanschap.
- Carla Dik-Faber: meest effectieve Kamerlid, zorg, schepping, Down.
- Joël Voordewind: christenvervolgung, noodhulp, vluchtelingen, sterke gezinnen.
- Carola Schouten: portemonnee van gezinnen, nabestaandenwet, jongerencontracten.

De congresgangers bekrachtigen dit met een applaus.

5. Vaststelling kandidatenlijst

Partijvoorzitter Piet Adema meldt dat er geen sprekerslijst is ontvangen en er geen amendementen zijn ingediend op de kandidatenlijst. Hij vraagt de leden of iemand deze lijst in stemming wil brengen. Dit is niet het geval. Hij stelt voor de lijst met kandidaten per acclamatie vast te stellen. De congresgangers beantwoorden dit met een krachtig applaus.

Carola Schouten verwelkomt in gloedvolle bewoordingen lijsttrekker Gert-Jan Segers.

Ingrid Nagel verzoekt de congresgangers te gaan staan om met elkaar de zegenbede te zingen onder leiding van Kinga Bán en Eppo Bruins. Om daarmee God om Zijn onmisbare zegen te vragen voor de campagne en het werk van de ChristenUnie en elkaar te zegenen met Zijn zegen.

6. Speech Gert-Jan Segers

De speech van Gert-Jan Segers 'Hoopvol realistisch' is terug te lezen in de bijlage. (zie bijlage II)

Aan het einde van de speech ontvangt Gert-Jan Segers een bos bloemen met een warm applaus met confetti.

7. Sluiting ochtendgedeelte

Ingrid Nagel bedankt de aanwezigen en brengt het volgende onder de aandacht:

- 21 januari 2017 is er een open dag in de Tweede Kamer. Een dagje uit voor jong en oud, waarbij dit keer de verkiezingscampagne centraal staat.
- Aandacht voor de VBOK-actie voor tienermoeders. Als congres is er de mogelijkheid om geloof een stem geven via een speciale collecte voor dit gezamenlijke initiatief. Ingevulde machtigingskaarten kunnen bij de uitgang worden ingeleverd.
- Wijst op signeursessie en CD-verkoop van Kinga Bán.
- Er gelegenheid voor lunch en ontmoeting.

PAUZE

Huishoudelijke zaken

a. Welkom

Partijvoorzitter Piet Adema heet een ieder van harte welkom bij het middagprogramma.

b. Verslag 33^e partijcongres 23 april 2016

Er is geen gebruik gemaakt van het geven van op- of aanmerkingen op het verslag van het partijcongres van 23 april 2016. Dank aan de meelezers Jannie Matsinger en Aart Meiling. Hiermee is het verslag vastgesteld.

De meelezers van het verslag van dit congres zijn Hilma Oudman en Kees-Willem Markus.

c. Bedanken leden selectiecommissie

Partijvoorzitter Piet Adema nodigt de selectiecommissie (Ton Hardonk, Swannet Boer, Fred Ruiten, Erik-Jan Hakvoort, Elly van Wageningen, Remmelt de Boer) op het podium en spreekt een woord van dank voor het vele werk dat er is verzet. In het selectieproces gaat heel veel tijd zitten. Het is een intensief proces, dat heeft geleid tot een prachtige lijst. Een deel van de selectiecommissie is aanwezig en neemt een bos bloemen en een applaus in ontvangst. De rest van de selectiecommissie zal Piet Adema persoonlijk bedanken.

d. Bedanken leden verkiezingsprogramma commissie

Partijvoorzitter Piet Adema nodigt de verkiezingsprogramma commissie (Wouter Langendoen, Carla Dik, Hanneke Palm, Harmke Vlieg, Pieter Grinwis, Arne Schaddelee, Wouter de Jong) op het podium en spreekt een woord van dank voor het vele werk dat er is verzet. Het tot stand komen van het verkiezingsprogramma is een heel intensief, maar ook een mooi proces, met een mooi resultaat. De verkiezingsprogramma commissie ontvangt een bos bloemen en een applaus.

8. Bespreking en stemmingen voorstellen

a. Voorstel statutenwijziging 'openstellen lidmaatschap ChristenUnie vanaf 14 jaar'

Op het partijcongres van 23 april 2016 is een motie van Perspectief besproken en met overgrote meerderheid aangenomen, waarin het Landelijk Bestuur werd opgeroepen met een voorstel te komen dat de mogelijkheid biedt dat jongeren vanaf 14 jaar lid kunnen worden van de ChristenUnie.

Het voorstel tot een statutenwijziging is daarvan een uitvoering.

De voorzitter stelt vast dat zich geen sprekers gemeld hebben en vraagt de leden of iemand hierover stemming wil aanvragen. Dit is niet het geval, waarop de voorzitter constateert dat het voorstel is aangenomen. Dit wordt bekrachtigd met een applaus.

b. Benoeming bestuursleden

Het Landelijk Bestuur doet het voorstel om een nieuw bestuurslid te benoemen en twee bestuursleden te herbenoemen. Er is over dit punt geen sprekerslijst ontvangen en er zijn geen amendementen ingediend.

Benoeming nieuw algemeen bestuurslid (internationaal secretaris):

- Leon Meijer. Gaat voor recht en gerechtigheid en wil zich daarvoor inzetten.

Per acclamatie wordt het nieuwe bestuurslid benoemd. Leon Meijer ontvangt een bos bloemen en een applaus.

Herbenoeming:

- Klaas Tigelaar (vice-voorzitter)
- Jolande Uringa (algemeen bestuurslid)

Piet Adema bedankt deze bestuursleden voor hun inzet de afgelopen periode. Per acclamatie worden Klaas Tigelaar en Jolande Uringa herbenoemd. Zij ontvangen een bos bloemen en een applaus.

Bedanken Gert Schouwstra

Gert Schouwstra, algemeen bestuurslid (internationaal secretaris), is aftredend en niet herkiesbaar. Partijvoorzitter Piet Adema spreekt woorden van dank voor het vele werk dat hij heeft verzet, waarin hij veel heeft betekend voor de partij, waarbij zijn hart ligt in Europa. Tevens is er een videoboodschap van vicevoorzitter George Rukhadze van het ECPM. Gert Schouwstra ontvangt een bos bloemen en een applaus.

c. Bespreking en stemmingen verkiezingsprogramma.

Partijvoorzitter Piet Adema geeft het woord aan Klaas Tigelaar.

De partijcongressen waarop het verkiezingsprogramma wordt vastgesteld, duren doorgaans lang. Het Landelijk Bestuur heeft naar aanleiding hiervan de vraag gesteld, wat een verstandige manier van behandeling van amendementen is. Gezocht is naar een procedure die ruimte schept voor dialoog, door tijd te gunnen aan onderwerpen waarover een duidelijk verschil van mening is en tijd te ontzeggen aan onderwerpen, waarover iedereen het wel eens lijkt te zijn. Om zo het gehele programma aantrekkelijker te maken voor niet- of weinig ingewijden.

Er zijn 131 amendementen ingediend, waarop een preadvies door het Landelijk Bestuur is opgesteld. Vrijdag 18 november was er een bijeenkomst van een afvaardiging van het Landelijk Bestuur en de programmacommissie met de indieners van de amendementen. Vanmorgen is er verder over amendementen gesproken in deelsessies.

- Amendementen met een positief preadvies zijn als hamerslagstuk aan het congres aangeboden en worden in één keer aangenomen.
- Amendementen die in de deelsessies aan de orde zijn gekomen en in grote getale steun ontvingen, worden eveneens in één keer aangenomen.
- Amendementen die in de deelsessie nauwelijks tot geen steun kregen, worden in één keer verworpen.
- Amendementen waarover vanochtend discussie was en geen duidelijke meerderheid voor of tegen was, worden besproken.

Stemmen gebeurt digitaal, via www.hoopvol.net.

De voorzitter (Wouter de Jong) van de verkiezingsprogrammacommissie geeft een korte impressie weer van het tot stand komen van het verkiezingsprogramma.

Aannemen eerste categorie amendementen: De amendementenbundel (71 amendementen) met het positieve preadvies 'overnemen'

De voorzitter vraagt de leden of iemand hierover een stemming wil aanvragen. Dit is niet het geval, waarop de voorzitter concludeert dat deze categorie amendementen is aangenomen. Het congres stemt hiermee in.

Bespreking blok A, inleiding en hoofdstukken 1 en 12

Deelsessieleider Nico Drost geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendementen:

- Amendement 6

Verworpen amendementen (met amper steun in de deelsessie):

- Amendement 2
- Amendement 11
- Amendement 13
- Amendement 17
- Amendement 114
- Amendement 115

Amendement 7:

Indiener: het lid RIKKOERT (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Vervangen sociale dienstplicht door sociaal jaar.' Door het een sociale dienstplicht te noemen, is het niet meer vrijwillig. Het kan zijn dat men werk

ongemotiveerd gaat doen. De indiener ziet hierdoor een verzwaring voor studenten en daarbij een verdringing op de arbeidsmarkt. Een sociaal jaar is een goed alternatief. Hier kan men vrijwillig voor kiezen. *Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur:* Een sociale dienstplicht kan juist ook motiverend werken om een bijdrage te leveren aan de maatschappij en een positieve ervaring geven aan alle jongerengroepen in de samenleving. In het verkiezingsprogramma staat het voorstel om het leenstelsel af te schaffen, waardoor een deel van de schuldenproblematiek wordt aangepakt. We blijven voorstander van een sociale dienstplicht. Een verdere uitwerking van het plan volgt nog in samenwerking met Perspectief.

Stemming: voor 197, tegen 268, onthouden 11. Amendement wordt **verworpen**.

Bespreking amendement 12:

Indiener: het lid RIKKOERT (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Maatschappelijke dienstplicht moet geen plicht zijn.' (zie amendement 7)

Stemming: voor 181, tegen 317, onthouden 7. Amendement wordt **verworpen**.

Bespreking blok B, de hoofdstukken 2, 3 en 10

Deelsessieleider Maarten van Ooijen geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendementen:

- Amendement 9
- Amendement 20
- Amendement 23
- Amendement 85
- Amendement 97

Aangenomen amendement (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 89

Bespreking blok C, de hoofdstukken 4, 5 en 13

Deelsessieleider Els Kooij geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendementen:

- Amendement 42
- Amendement 45
- Amendement 120

Gewijzigd overnemen amendement conform preadvies (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 32

Verworpen amendementen (met amper steun in de deelsessie):

- Amendement 25
- Amendement 26
- Amendement 27
- Amendement 43
- Amendement 119
- Amendement 123

Amendement 28:

Indiener: ChristenUnie Veenendaal. 'Uitbreiding beveiliging religieuze organisaties'. ChristenUnie Veenendaal stelt voor niet alleen Joodse, maar ook andere religieuze organisaties die worden bedreigd met naam toe te voegen aan het verkiezingsprogramma.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Hier zijn speciaal de Joodse instellingen benoemd, omdat dat speelt. Het Landelijk Bestuur snapt de invalshoek, maar vindt het overbodig hier andere religieuze instellingen te benoemen.

Stemming: voor 159, tegen 275, onthouden 22. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 36:

Indiener: Het lid ROOSE (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Concretisering drugsbeleid 2'. Het lid ROOSE benadrukt dat effectieve drugsbestrijding van druggerelateerde criminaliteit en een goede vorm van verslavingszorg, een beperkte vorm van strikte regulering van productie en consumptief gebruik noodzakelijk is.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: We blijven voorstander van het niet legaliseren van softdrugs. Legalisering neemt misstanden niet weg. Het gedoogbeleid moet worden aangepakt. Door het gedoogbeleid heeft de drugsindustrie zich kunnen ontwikkelen.

Reacties vanuit de zaal: Aanpakken drugsproblematiek. Resolute aanpak van criminaliteit en een goede verslavingszorg. De oproep luidt om een commissie samen te stellen om verder door te spreken over dit onderwerp.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Het bestuur gaat in op de oproep van het congres en zegt toe een commissie tot leven te roepen met als doel: 'Tegen gedogen. Hoe handen en voeten geven aan drugsbeleid?' Over dit onderwerp is het noodzakelijk verder door te spreken.

Toezegging Landelijk Bestuur samenstellen commissie.

Stemming: voor 139, tegen 351, onthouden 21. Amendement wordt **verworpen**.

Bespreking blok D, de hoofdstukken 6 en 8

Klaas Tigelaar geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendementen:

- Amendement 51
- Amendement 65
- Amendement 68
- Amendement 69
- Amendement 70
- Amendement 71

Verworpen amendementen (met amper steun in de deelsessie):

- Amendement 66
- Amendement 67

Aangenomen amendementen (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 52
- Amendement 53

Amendement 49:

Indiener: Perspectief. 'Ruimer vaderschapsverlof'. Perspectief stelt voor 11 weken aan het vaderschapsverlof toe te voegen, die flexibel ingezet kunnen worden in de eerste zes maanden na de geboorte al naar gelang de zorgbehoefte van jonge ouders. De aanwezigheid van de vader na de geboorte van een kind is van groot belang voor de hechting tussen beide. De druk op gezinnen neemt toe.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie: Het verkiezingsprogramma doet al voorstellen voor het verruimen van vaderschapsverlof. Dit voorstel verstoort de balans met andere verlofregelingen. Bovendien heeft het voorstel forse budgettaire consequenties.

Stemming: voor 173, tegen 301, onthouden 5. Amendement wordt **verworpen**.

Bespreking blok E, hoofdstuk 9

Deelsessieleider Titia Crossen geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendementen:

- Amendement 3
- Amendement 5, indiener ChristenUnie Katwijk. 'Neem de suggestie weg als zou de politiek directe invloed hebben op de belegging van pensioenvermogens.' Ingetrokken onder voorwaarde dat er niet wordt aangestuurd op wetgeving.
- Amendement 8
- Amendement 81
- Amendement 83

Aangenomen amendement (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 73

Amendement 80:

Indiener: ChristenUnie Barneveld. 'Armoedebestrijding bij langdurig sociaal minimum'. ChristenUnie Barneveld wil tekst toevoegen 'voor iedereen mogelijk'. Er is een groep mensen die geen uitzicht heeft op voldoende betalend werk, waarbij leven van een sociaal minimum uitzichtloos wordt. Deze groep de kans bieden om inkomen op te krikken tot een leefbaar niveau, juist wanneer ze langer dan zes maanden van een sociaal minimum leven. ChristenUnie Barneveld wil deze groep mensen stimuleren zelf in hun levensonderhoud te voorzien.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Als re-integreerders meer bijverdienen, creëer je daarmee een ongelijk speelveld. Bijverdienen geeft bovendien te weinig stimulans voor deze groep mensen om een baan te vinden. Met bijverdiensten kunnen allerlei regelingen vervallen, waardoor dit netto minder oplevert dan zonder bijverdiensten, ook wel de armoedeval.

Stemming: voor 211, tegen 259, onthouden 15. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 82:

Indiener: ChristenUnie Ede. 'Geen vrijstelling sollicitatieplicht alleenstaande bijstandsmoeders'. Voorstel: Alleenstaande ouders in de bijstand krijgen voldoende ondersteuning om hun zorgtaken te combineren met scholing en werk. Beter is het om te kijken naar eerlijke beloning en ondersteuning, in plaats van scholing verplichten en daar niets mee te doen. Werk bij ouders kan een positief effect hebben. Redenen om niet te solliciteren kunnen er zijn. In die gevallen geldt maatwerk. Dat zijn uitzonderingen en is niet de norm. *Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur:* IJzersterke argumenten. Is benieuwd wat het congres hiervan vindt.

Stemming: voor 320, tegen 120, onthouden 19. Amendement wordt **aangenomen**.

Amendement 84:

Indiener: ChristenUnie Amsterdam. 'Inzet op financiële educatie ter voorkoming van schulden.' Voorstel: Al op het voortgezet onderwijs starten met programma's gericht op zelfstandigheid en financiële verantwoordelijkheid van jongeren, ter voorkoming van schulden.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie: Heeft begrip voor het voorstel, maar er ligt al veel op het bord van de scholen.

Reacties vanuit zaal: Er vindt te weinig financiële educatie plaats. Bij diverse vakken kan financiële educatie gemakkelijk worden geïmplementeerd.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie: IJzersterke argumenten.

Stemming: voor 347, tegen 108, onthouden 8. Amendement wordt **aangenomen**.

Bespreking blok F, de hoofdstukken 7, 11 en 14

Deelsessieleider Menno Tigelaar geeft een korte impressie weer van de bespreking in de deelsessie.

Ingetrokken amendement:

- Amendement 99

Verworpen amendementen (met amper steun in de deelsessie):

- Amendement 107
- Amendement 130

Aangenomen amendement (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 103

Overnemen amendement conform preadvies (met grote steun in de deelsessie):

- Amendement 105

Amendement 113:

Indiener: ChristenUnie Deventer. 'Aanpassingen en toevoegingen op de paragraaf 'cultuur en erfgoed', met name met betrekking op het beleid ten aanzien van kunst.'

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie: Er is al een heel uitgebreide erfgoedparagraaf beschreven in het verkiezingsprogramma. Het voorstel is te gedetailleerd.

Stemming: voor 51, tegen 362, onthouden 34. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 59:

Indiener: Perspectief. 'Extra jaar OV-kaart blijft behouden.' Perspectief pleit voor het behouden van een extra jaar OV-kaart.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: De ChristenUnie behoudt de OV-kaart en herintroduceert de basisbeurs. Het is heel redelijk om voor de duur van een studie een OV-kaart aan te bieden. Dit amendement kost geld en er wordt al flink geld uitgegeven aan het behoud van de basisbeurs.

Stemming: voor 182, tegen 266, onthouden 13. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 60:

Indiener: ChristenUnie Veenendaal. 'Internationale uitwisseling voor studenten stimuleren.' ChristenUnie Veenendaal pleit voor stimulering van internationale uitwisseling van studenten bij voortgezet onderwijs/HBO en financiële ondersteuning daarvan.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Stimuleren vormt geen bezwaar, maar financiële ondersteuning is een te groot kostenplaatje.

Stemming: voor 75, tegen 348, onthouden 20. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 100:

Indiener: ChristenUnie Ede. 'Meer aandacht voor verantwoord omgaan met afval.' ChristenUnie Ede benadrukt het belang van het benoemen van afval als grondstof.

Reactie Landelijk Bestuur: Als de kern in dit amendement nadrukkelijk het benoemen van afval als grondstof is, dan gewijzigd overnemen.

Amendement 110 wordt **zonder stemming gewijzigd overgenomen** door het congres.

Amendement 101:

Indiener: ChristenUnie Ede. 'Trias Energetica als uitgangspunt noemen.'

Reactie voorzitter verkiezingsprogramma en Landelijk Bestuur: Amendement gaat uit van een gedateerd concept.

Stemming: voor 126, tegen 251, onthouden 34. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 102:

Indiener: Het lid VISSER (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Oude rechten schrappen in emissiehandelssysteem.' Het lid VISSER wil de tekst toevoegen: onder meer door het jaarlijks definitief laten vervallen van niet gebruikte emissierechten. De indiener vindt het verkiezingsprogramma hierin niet concreet.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Het onderwerp is ingewikkeld. Wel eens dat de prijs van CO2 omhoog moet. Het hele ETS-systeem moet op de schop en aangescherpt worden en dan zal er bijvoorbeeld gekeken moeten worden naar een steeds verder afnemend ETS-budget.

Stemming: voor 111, tegen 268, onthouden 38. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 104:

Indiener: Het lid VISSER (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Beprijzen van autogebruik in plaats van bezit. Beginnen met vlakke heffing.' Betalen naar gebruik met als doel file- en milieudruk omlaag te brengen.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Er is gekeken naar verschillende modellen. Alleen een kilometerheffing voor personenauto's op drukke wegen en in de spits is maatschappelijk rendabel. Daarbij is ook gekeken naar milieueffecten.

Stemming: voor 139, tegen 232, onthouden 28. Amendement wordt **verworpen**.

Amendement 111:

Indiener: Het lid FERWERDA (COLLECTIEF 10 LEDEN). 'Toonaangevend waterbeheer verdient permanente educatie.' Nederlands waterbeheer is toonaangevend en verdient niet alleen wereldwijd, maar ook in het onderwijs meer aandacht. Omdat het belang van toekomstbestendig waterbeheer in ons land nog onvoldoende bekend is, wil de ChristenUnie het waterbewustzijn bevorderen. De indiener pleit voor het opnemen van een meer richtinggevende tekst hierover in het verkiezingsprogramma. Het is voor de toekomst van belang dat de jeugd hiermee kennismaakt. Er zijn lespakketten beschikbaar.

Reactie voorzitter verkiezingsprogrammacommissie en Landelijk Bestuur: Sympathiek idee, begrijpt de redenering. Alleen ligt de focus weer bij het onderwijs.

Stemming: voor 261, tegen 121, onthouden 26. Amendement wordt **aangenomen**.

Stemming geamendeerde verkiezingsprogramma

Het geamendeerde verkiezingsprogramma wordt in stemming gebracht.

Voor	: 360
Tegen	: 9
Onthouden	: 1

Het geamendeerde verkiezingsprogramma 2017-2021 wordt met een overgrote meerderheid van stemmen **aangenomen**.

d. Moties

Motie 0: Randvoorwaarden maatschappelijke dienstplicht

Ingediend door Perspectief

Het Partijcongres verzoekt het Landelijk Bestuur:

- om Perspectief het initiatief te geven om samen met de Tweede Kamerfractie van de ChristenUnie de randvoorwaarden van de maatschappelijke dienstplicht beter uit te werken;
- dit voor de aankomende verkiezingen (15 maart 2017) te realiseren;

Het preadvies van het bestuur luidt 'overnemen'. De voorzitter vraagt de leden of iemand over deze motie een stemming wil aanvragen. Dit is niet het geval, waarop de voorzitter concludeert dat de motie wordt **aangenomen**. Het congres stemt hiermee in.

Motie 1: Positie inwoners Papua als onderhandelingspunt coalitie

Ingediend door lid DIJKSTRA (COLLECTIEF 10 LEDEN)

Het Partijcongres spreekt uit dat:

Bij uitnodiging besprekingen aan te gaan om deel te nemen aan een coalitie als onderhandelingspunt in te brengen de positie van de inwoners van de Indonesische provincie Papua, het vroegere Nederlands Nieuw Guinea met als doel via bevriende naties en organisaties, zoals EU en NAVO, dit weer op de tafel van de VN te brengen teneinde de vervalste volksraadpleging van 1969 op een eerlijke manier en gecontroleerd door de VN over te doen, omdat:

- er nog steeds een Nederlandse handtekening onder het verdrag van New York staat;
- de achtereenvolgende regeringen de laatste 50 jaar dit hebben nagelaten;
- de slow motion genocide van Indonesië wordt gestopt.

Toelichting door lid DIJKSTRA.

Reactie Landelijk Bestuur: Het is de inzet van de Tweede Kamerfractie om blijvend aandacht aan dit thema te geven. En dat doet zij ook al. Maar het gaat te ver om als partijcongres dit punt specifiek aan de fractie mee te geven in geval van mogelijke coalitieonderhandelingen.

Stemming: voor 76, tegen 245, onthouden 33. De motie wordt **verworpen**.

Motie 2: Banken

Ingediend door Perspectief.

Het Partijcongres verzoekt het Landelijk Bestuur:

- na het vaststellen van het verkiezingsprogramma het thema 'banken' verder uit te werken en te verbreden, zodat ook andere financiële instellingen worden meegenomen;
- in deze uitwerking tenminste te concretiseren welke aanvullende eisen gesteld moeten worden, en met welk doel;

Het preadvies van het bestuur luidt 'overnemen'. De voorzitter vraagt de leden of iemand over deze motie een stemming wil aanvragen. Dit is niet het geval, waarop de voorzitter concludeert dat de motie wordt **aangenomen**. Het congres stemt hiermee in.

Motie 3: Uitwerking belastingvrije voet en vermogensbelasting

Motie 3 is door Perspectief ingetrokken.

Motie 4: Gelijke zet op Defensie en Ontwikkelingssamenwerking

Ingediend door Perspectief.

Het Partijcongres spreekt uit dat:

- in het streven naar vrede en veiligheid verder gekeken wordt dan militaire middelen;
- niet-militaire middelen op eenzelfde manier behandeld worden als militaire middelen, en beide sterker gekoppeld en gezamenlijk bekeken worden;

Het Landelijk Bestuur ontraadt deze motie.

Stemming: voor 44, tegen 277, onthouden 26. De motie wordt **verworpen**.

Motie 5: Rentenorm

Motie 5 is door Perspectief ingetrokken.

Motie 6: Financiële onderbouwing verkiezingsprogramma

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam-Schiedam (Walter de Vries).

Het Partijcongres verzoekt het Landelijk Bestuur:

- explicieter aandacht te besteden aan de financiële onderbouwing van het programma
- hierover te communiceren als onderdeel van de campagne

Het preadvies van het Landelijk Bestuur luidt 'overnemen. De voorzitter vraagt de leden of iemand over deze motie een stemming wil aanvragen. Dit is niet het geval, waarop de voorzitter concludeert dat de motie wordt **aangenomen**. Het congres stemt hiermee in.

Motie 7: Portret Arie Slob

Ingediend door PerspectieF.

Het Partijcongres spreekt uit dat:

- het landelijk bestuur dit [portret] binnen twee maanden toch realiseert;
- na het verstrijken van twee maanden dit door PerspectieF gedaan zal worden...
- ...maar dan in postmoderne stijl.

Toelichting PerspectieF: Constateert dat er nog geen portret is opgehangen van Arie Slob en refereert aan de gemaakte afspraak hierover (aangenomen motie van 21 november 2015). Mocht het Landelijk Bestuur het portret niet regelen, dan wil PerspectieF dit wel op zich nemen.

Reactie Landelijk Bestuur: Vindt het een sympathiek voorstel van PerspectieF om dit op zich te willen nemen. Maar het Landelijk Bestuur neemt dit zelf voor haar rekening. De zoektocht is gaande. Er is al een kunstenaar benaderd, deze had op dat moment helaas geen ruimte. Het preadvies luidt: gewijzigd overnemen, namelijk: niet binnen twee maanden, maar een jaar.

Stemming: voor 310, tegen 29, onthouden 14. De motie wordt met **grote meerderheid van stemmen aangenomen**.

9. Sluiting

De voorzitter bedankt alle aanwezigen hartelijk voor hun komst en medewerking. Mark de Boer sluit de dag met dankgebed. Onder leiding van Eppo Bruins zingen we 'Dankt, dankt nu allen God.'

Aansluitend is er gelegenheid tot het nuttigen van een hapje en een drankje.

Bijlage I, kandidatenlijst TKV 2017

1. Gert-Jan Segers
2. Carola Schouten
3. Joël Voordewind
4. Carla Dik-Faber
5. Eppo Bruins
6. Stieneke van der Graaf
7. Don Ceder
8. Hermen Vreugdenhil
9. Nico Drost
10. Joëlle Gooijer-Medema
11. Gerben Huisman
12. Gerdien Rots
13. Bert Tijhof
14. Pieter Grinwis
15. Harmke Vlieg-Kempe
16. Leon Meijer
17. Jannes Janssen
18. Marijke Heuvelink
19. Sander van 't Foort
20. Willemien Treurniet-Klapwijk
21. Gerard Mostert
22. Simone Kennedy-Doornbos
23. Esam Ebid
24. Harold Hofstra
25. Anil Kumar
26. Jet Weigand-Timmer
27. Ben Visser
28. Esther Kaper-Hartenberg
29. Theo Krins
30. Heimen Schuring
31. Ankie van Tatenhove-Meesen
32. Janny Joosten-Leijendekker
33. Loes Zuidervaart
34. Bart Jaspers Faijer
35. Inge Jongman-Mollema
36. Jesse de Haan
37. Dico Baars
38. Frank Visser
39. Annacarina Klein
40. Farshid Seyed Mehdi
41. Els Kooij-Bas
42. Kees van Kranenburg
43. Gert van den Berg
44. Ixora Balootje
45. Frans van Zaalen
46. Anja Haga
47. Ron van der Spoel
48. Henk Stoorvogel
49. Arie van der Veer
50. Orlando Bottenbley

Bijlage II

Speech Gert-Jan Segers verkiezingscongres 'Politiek van Hoop', 26 november 2016

Het is een jaar geleden dat ik hier ook stond, als kersverse, nieuwe fractievoorzitter en politiek leider. En het is bijzonder om hier te staan als lijsttrekker van een prachtig team, van een prachtige lijst die hier achter mij zit en een prachtige partij, zoals die om mij heen zit.

Een jaar geleden heb ik mezelf voorgesteld als een hoopvolle realist en vandaag wil ik nadenken over wat het betekent om juist nu, in deze tijd, om een hoopvol realist te zijn. En ik wil het hebben over de urgentie. Waarom het meer dan ooit van belang is om als ChristenUnie actief te zijn in ons land.

Toen ik hier stond, heb ik het aangekondigd. En ik heb het gedaan. Ik ben het land in getrokken, ik heb veel mensen ontmoet, mooie mensen, mooie plekken. Velen van u heb ik ook ontmoet. Ik heb gezien dat we een land hebben dat christelijke normen en waarden hoog houdt. Een land waar onze kinderen in veiligheid kunnen opgroeien. Ook mijn kinderen, Anne, Eline en Nora. Waar zij goed onderwijs hebben, waar ze schone lucht hebben die ze kunnen inademen. Ik ben daar hoopvol over. Ik ben hoopvol over een land waar iedereen mee telt, waar iedereen er mag zijn vanaf het allereerste begin, tot de laatste snik. Een land dat vrijheid heeft, vrijheid hoog houdt. Onderwijsvrijheid, godsdienstvrijheid; in wat ik meegemaakt en gezien heb, ben ik daar hoopvol over.

Hoopvol is niet het enige dat ik ben. Ik ben ook een realist. Meer dan ooit ben ik een realist. Ik heb een tocht gemaakt langs breuklijnen, langs tegenstellingen die groter worden. Kloven die groter worden, kloven tussen jong en oud, hoog en laagopgeleid, gelovig en niet-gelovig. En ze worden eerder groter dan kleiner. Bittere tegenstellingen en een samenleving waar het zoveel vaker draait om 'mij' dan om 'wij met elkaar'. En we voelen allemaal aan dat de wereld na de verkiezing van Trump en de wereld na de brexit nooit meer hetzelfde zal zijn..

Ik sprak met Kim Putters, directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau, over onze samenleving. Hij liet me zien dat de zorgen is onze samenleving niet zomaar een onderbuikgevoel zijn. Maar dat deze zorgen teruggaan naar hele reële problemen. Naar mensen die lager zijn opgeleid, daarom minder verdienen, daarom korter leven en vaak minder snel een vaste baan kunnen krijgen. Harder moeten werken om het hoofd boven water te houden, minder vertrouwen in de overheid en in de politici hebben,.

Ik heb gesproken met Cornel Vader, hij staat aan het hoofd van het maatschappelijk werk van het Leger des Heils. Ik sprak met hem over armoede. Het Leger des Heils is bij uitstek een organisatie die zich uitstrekt naar mensen die door niemand anders bereikt worden. Mensen aan de rafelranden van de samenleving. Ik vroeg aan hem: wat doet armoede met mensen, wat betekent dat voor mensen? En hij vertelde me dat het natuurlijk te maken heeft met geld, met het feit dat je te weinig hebt aan het eind van de maand. Maar veel meer nog dat het te maken heeft met dat die ene mens niemand anders heeft. Dat er niemand is waar ze een beroep op kunnen doen, dat er niemand is om ze te helpen om uit de schulden te komen. Dat er niemand is die ze bij de hand neemt om ze door de bureaucratische regels van de overheid heen te helpen. Dat ze stik eenzaam zijn. Dat is de ergste armoede. Dat maakt mij realistisch.

En ik heb gesproken met Henk Bouma. Een man met een groot hart voor de buurt waar in hij woont, Kanaleneiland, Utrecht, een ingewikkelde wijk. Waar een man met liefde voor zijn naaste optrekt met Marokkaanse Nederlanders, vriendschappen sticht met moslims. Hen in huis neemt. Henk heeft daar een kerkelijke gemeenschap, hij woont daar, leeft daar en heeft daar zijn vrienden. En tegelijkertijd stelt hij heel scherp: de islam brengt geen vrede. En hij verwoordt iets wat zoveel mensen hem nazeggen. Hij geeft woorden aan een angst die zoveel mensen aanvoelen. Wat als dit doorgaat zoals het nu gaat.

En dat maakt mij een realist. Ik heb hoop en ik houd hoop en ik zie wat er gaande is in ons land. Dat plaatst mij met twee benen op de grond, een been van hoop en een been van realisme en zo sta ik vandaag voor u.

Ik wil u meenemen langs vier ontmoetingen, mensen die een verhaal vertellen, vier indringende vraagstukken waaruit blijkt dat het belangrijker is dan ooit om als ChristenUnie geloof een stem te geven in de Tweede Kamer.

De eerste ontmoeting is met Inge Krooswijk uit Rotterdam. Op het hoogtepunt van de vluchtelingencrisis stuurde ze een mail met haar zorgen over de komst van vluchtelingen en de komst van nog meer mensen uit het Midden-Oosten, met alle vragen van dien. Ze woont in Rotterdam, daar geboren en getogen in de Maasstad. En we nodigden haar uit, samen met 20 anderen, we zaten om de tafel, Joël Voordewind en ik, en we luisterden naar hun verhalen. En ze vertelde: 'Ik ben de enige in de portiek die Nederlands spreekt, ik kan de burens niet verstaan en ik voel me een vreemdeling in mijn eigen stad, in mijn eigen portiek.' Dat is een reëel probleem.

We zien dat we de vruchten plukken van dat wat we hebben gezaaid: integratie die veel te lang veel te vrijblijvend is geweest. Nieuwkomers zijn veel te lang en veel te vaak aan hun lot overgelaten. We zijn veel te vrijblijvend geweest in het spreken over onze cultuur, over onze normen, over onze waarden, over de Joods-Christelijke cultuur die het fundament is van onze samenleving. Een land met wortels in het Evangelie. En in dat licht is het desastreus wat de D66 nu aan het doen is; consequent de wortels van onze Joods-Christelijke samenleving aan het doorhakken. Consequent alles weghalen wat ons herinnert aan de Christelijke cultuur, alles wat zichtbaar is van die cultuur, van die normen en waarden die ons dragen. En zo wordt per opbod door veilingmeester Pechtold de Christelijke cultuur bij het oud vuil neergezet. Het is desastreus en het is slecht voor ons land en het is slecht voor nieuwkomers die niet weten in welk land ze terecht komen.

Zo hak je de Christelijke wortels door, die ons groot hebben gemaakt, waar we onze inspiratie elke keer uit halen, en je krijgt er niets voor terug. Dat moet anders. We zullen opnieuw moeten benoemen wie wij zijn. We zullen opnieuw onze waarden moeten onderstrepen en benoemen. Daarom willen wij onze waarden vastleggen in de grondwet. Naastenliefde, rechtvaardigheid, rentmeesterschap, godsdienstvrijheid, onderwijsvrijheid. We zetten er een grote streep onder.

En bij de integratie van nieuwkomers moeten we de vrijblijvend voorbij. En het is precies om die reden dat we een verplicht leerwerktraject voor nieuwkomers hebben opgenomen in ons verkiezingsprogramma. Als mensen hier aankomen, staan ze veel te vaak naast de kant en blijven ze naast de kant staan. Ze komen in de bijstand en blijven in de bijstand. Naasten ben je altijd, maar medeburger moet je worden. En daarom investeren wij in een leerwerktraject. Zodra je een status hebt, ga je de taal leren, ga je werken en leer je de normen en waarden van het land waarin je in terecht bent gekomen. We zorgen voor een land met sterkere wortels, met een sterke cultuur en een land waar mensen niet met hun rug naar elkaar toestaan, maar elkaar in de ogen kijken. Laten we zo op 15 maart ook deze hoop een stem geven.

De tweede ontmoeting Pim en Jaïke Roza. Pim is dan wat is gaan heten de 'eenverdiener'. Hij is in zijn gezin de enige met een betaalde baan en zijn vrouw kiest voor de zorg voor hun drie prachtige kinderen. Pim ken ik goed, omdat Pim bij de fractie werkt en een gewaardeerd lid is van ons team.

Daar waar we spreken van het belang van sterkere gemeenschappen, dan moet dat beginnen bij het gezin. Bij die gemeenschap waar we allemaal vandaan komen. Liberalen denken dat ze alleen op de wereld zijn, liberalen nemen het individu als uitgangspunt. Maar iedereen is ooit begonnen in een gezin.

Maar dit kabinet is een vijand van gezinnen. Mark Rutte is een vijand van gezinnen. Ons belastingstelsel is een boete op opvoeden, is een boete op mantelzorg. Want als een van de partners besluit om even niet te gaan werken, besluit te gaan zorgen voor hun kinderen, om te zorgen voor hun zieke vader of moeder, dan betaal je vele malen meer belasting dan mensen met eenzelfde inkomen maar dan met twee werkenden.

Aan het begin van deze kabinetsperiode moest een gezin met één kostwinner twee keer zoveel belasting betalen als tweeverdieners. Nu is dat opgelopen tot zes keer zoveel. Een enorme boete op eigen keuzes in de combinatie van arbeid en zorg. En daarom is het van het grootste belang dat we inzetten op een nieuw,

eerlijker belastingstelsel. Voor de ChristenUnie is het gezin niet alleen de hoeksteen van de samenleving, maar ook de toetssteen van een nieuw belastingstelsel. .

De derde ontmoeting is een hele speciale ontmoeting, met mijn moeder. Ze is 76 jaar en ze ligt in de armen van mijn jongste dochter Nora. Ze woont nog zelfstandig. Natuurlijk is ook het gesprek in ons gezin, hoe zorgen we straks voor onze moeder? Kan ze nog zelfstandig wonen, hoe lang? Dat is het vraagstuk van waardig oud worden in een samenleving waar iedereen mee telt, waar iedereen waardig is. Die samenleving staat onder druk.

Het kabinet heeft een commissie gevraagd om na te denken over levensbeëindiging bij voltooid leven, heeft een commissie onder leiding van D66-senator Paul Schnabel na te denken over de vraag: wat als iemand het gevoel heeft dat zijn leven ten einde is, moeten we mogelijk maken dat hij een pil krijgt of niet? De commissie is gaan nadenken, is zeer indringend gaan nadenken en ze kwamen met een indringend advies: doe dit niet, dit is een onbegaanbare weg. En je moet iets anders wel doen: zorgen voor oudere mensen, om hen heen staan, duidelijk maken dat hun leven waardevol is, dat is onze opdracht. Dat is de opdracht die commissie Schnabel aan de samenleving gaf.

Dit advies werd ter zijde geschoven door dit kabinet. Ze willen het mogelijk maken om een leven te beëindigen bij zogeheten voltooid leven. Dat grijpt me aan, dat vind ik huiveringwekkend. Dat dat het antwoord is op vragen rond eenzaamheid, rond je te veel voelen. Het schokkende is dat GroenLinks hier nog verder lijkt te gaan dan D66. Daar waar D66 al zo libertarisch is, vraagt GroenLinks zich af of het sterfsysteem van het kabinet niet te veel begrensd is en noemt GroenLinks een laatste-wil-pil de ultieme vorm van zelfbeschikking. Ik vind het belangrijk dat iedereen die overweegt op GroenLinks te stemmen, weet dat dit óók GroenLinks is. Er zijn mensen weleens twifelen tussen de ChristenUnie en GroenLinks vanwege de groene agenda. Voor hen heb ik goed nieuws: dat hoeft niet meer. Vorige week zijn beide verkiezingsprogramma's naast elkaar gelegd. Daar waar GroenLinks een 8 kreeg, kregen wij een 8,5. Dus kies voor groen én kies voor de waarde van het leven: kies ChristenUnie.

Terug naar de beschermwaardigheid van het leven. Ook als het leven naar het einde komt, daar waar mensen ouder worden en met vragen zitten: doe ik er nog wel toe, tel ik nog wel mee, hoor ik er nog wel bij? Dan is het cruciaal dat we een duidelijke boodschap voor hen hebben: elk leven is waardevol, iedereen telt mee. En het is precies om deze reden dat we samen met Jan Slagter en ouderenbonden onze handen ineen hebben geslagen en het initiatief hebben genomen voor een manifest 'waardig ouder worden'. Daarin zeggen we dat we geen stervensbegeleiders willen, maar levensbegeleiders. Dat we een mantelzorgfonds willen, zodat mantelzorgers ook in staat zullen zijn om te zorgen voor ouderen. We willen dat jong en oud elkaar weer in de ogen kijken, en alleen daarom al is die maatschappelijke dienstplicht zo belangrijk, om jongeren daartoe in staat te stellen om ouderen te helpen. We willen een bewindspersoon voor ouderenzorg. Zodat er een duidelijke boodschap is: elk mens telt, iedereen hoort erbij, elk leven is waardevol.

Er moet me van het hart dat rond de discussie over het voltooid leven het CDA stil was en dat vond ik pijnlijk. We hoorden ze niet, we zagen ze niet en het blijft onduidelijk waar ze voor staan. Mijn oproep vandaag is: Sybrand van Haersma Buma, beken kleur, kom uit jullie winterslaap, laten we schouder aan schouder staan voor de beschermwaardigheid van het leven en laten we zo richting 15 maart ook deze hoop een stem geven.

De vierde en laatste ontmoeting is met Mattias Koning. Hij staat hier voor de Horizon, een school in Hoogland. De gereformeerde basisschool waar ook mijn dochters naar toe zijn gegaan. Een school die kan bestaan omdat er onderwijsvrijheid is, vanwege de ruimte die ons land is voor ouders de school te kiezen die past bij hun overtuiging, de school waarvan zij willen dat hun kinderen naar toe gaan. Het geeft ruimte voor leerkrachten om hun met hart en ziel in te zetten voor de toekomst van kinderen. Om vanuit hun geloofsovertuiging sterk te maken voor goed onderwijs. En we weten dat deze vrijheid onder druk staat: van SP tot D66, van JOVD tot VNL, je hoort oproepen om een einde te maken aan gelijke bekostiging van bijzonder en openbaar onderwijs.

Het was Diederik Samson, die in de Schilderswijk het debat aanging met Lodewijk Asscher. Ze waren met hun dienstauto met chauffeur de wijk ingereden, ze stonden daar op het podium en het ging over onderwijs. En het was daar dat Diederik Samson zei: we moeten die onderwijsvrijheid maar wat gaan inperken, en dat Lodewijk Asscher het roerend met hem eens was. Het was daar dat hij in zijn kaarten liet kijken dat ook bij de PvdA de onderwijsvrijheid niet veilig is. En ik vond dat pijnlijk. Het was buitengewoon pijnlijk dat Diederik Samson refereerde aan de Beatrixschool, een uitgesproken christelijke school waar leerkrachten zich met hart en ziel inzetten voor de wijk en voor de kinderen van de wijk. Waar de deur openstaan voor alle kinderen van de hele wijk. Schandalig dat uitgerekend die school wordt opgevoerd als reden om onderwijsvrijheid in te perken. En ik vind dat pijnlijk want diezelfde avond zijn Diederik Samson en Lodewijk Asscher in dienstauto de wijk uitgereden. Maar de meesters en juffen van de Beatrixschool blijven achter. De school die er al 125 jaar staat, die al 125 jaar de hand reikt naar kinderen in soms hele lastige omstandigheden, in een lastige wijk. Niet ondanks hun geloof, maar dankzij hun geloof. Die school wordt onterecht in een kwaad daglicht gesteld. .

Daarom zal de ChristenUnie blijven knokken voor vrijheid van onderwijs. Daarom willen we niet minder vrijheid, maar meer vrijheid. Als de ChristenUnie nog niet had bestaan, zou ik hem vandaag oprichten om te strijden voor die vrijheid van ouders om een school te kiezen die bij hun overtuiging past. Dat is de hoop waar wij voor staan, en laten we die hoop een stem geven op 15 maart.

Mensen, meer dan ooit doen de verkiezingen er toe. Meer dan ooit doet uw stem ertoe. En meer dan ooit kan de ChristenUnie het verschil maken. Voor een land met een goede toekomst voor onze kinderen, voor een land waar iedereen mee telt en voor een land wat vrijheid heeft om te geloven. We zien de angst, maar we willen geen angst zaaien. We zien de zorgen, maar wij zaaien hoop. Of zoals Paulus zegt: onze hoop zal niet beschaamd worden omdat Gods liefde in ons hart is uitgestort. Onze hoop is het sterkste fundament dat denkbaar is. En zo gaan we richting 15 maart, als een Gideonsbende, deze mensen hier en ik, met elkaar gaan we richting 15 maart. Het zal aankomen op de mensen hier achter mij, maar ik doe ook een beroep op u: strijd met ons mee, geef uw tijd, bid mee, werk mee. Geef hoop een stem, geef geloof een stem.